

продовжує виконувати оперативно-розшукові дії й повідомляти слідчого про їх результати».

Такий підхід характеризує ще один з аспектів співвідношення дізнання та попереднього слідства. Зокрема, він міститься і в тому, що одержана на основі проведення невідкладних слідчих дії доказова інформація є незамінною, оскільки не може бути введена до кримінального процесу слідчим повторно.

Особливий аспект співвідношення дізнання та попереднього слідства виникає у зв'язку із вступом до кримінального процесу слідчого. Нормативні підстави його містяться в ч. 4 ст. 104 КПК, згідно з якою «після вступу слідчого в справу орган дізнання зобов'язаний виконувати доручення слідчого на виконання слідчих та розшукових дій». Іноді ця норма трактується вузько. Оскільки в ній йдеться про доручення, то деякі практичні робітники виключають можливість використовувати інші форми його впливу на органи дізнання з метою повного розкриття злочину. У зв'язку із цим належить особливо підкреслити, що з прийняттям слідчим від органу дізнання кримінальної справи до свого провадження, виникає новий аспект їх взаємодії. Якщо до цього взаємодія здійснювалась від органів дізнання до слідчого, то тепер їх взаємовідносини реалізуються за принципом зворотнього зв'язку, коли ініціація діяльності органів дізнання здійснюється від слідчого. При цьому слідчий використовує такі процесуальні форми ініціації професійної діяльності органів дізнання, як доручення, вказівки та вимоги, що адресуються органам дізнання з метою забезпечення спільного рішення всього комплексу кримінально-правових, криміналістичних, процесуальних та кримінологічних завдань. Вказані форми ініціації органів дізнання передбачені законом (ч. 3 ст. 114 КПК) і тому справедливо розглядаються як правові. Кожний із вказаних заходів має свою специфіку, виявлення якої можливе лише в процесі їх самостійної характеристики.

А. Л. ДУДНІКОВ, доц. НЮА
України

КРИМІНАЛІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У БОРОТЬБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Розробка питань взаємодії між відповідними органами в процесі розкриття та розслідування злочинів провадиться

в криміналістиці з різних напрямків. Разом із цим в теперішній час далеко не всі аспекти вказаної проблеми досліджені в достатній мірі, що в свою чергу визначає неповноту їх правового регулювання. Крім цього, при розробці основних положень даної теми, видів і форм взаємодії необхідно враховувати особливості злочинів, що вчинюються організованими групами, серед яких переважають тяжкі (як загальнокримінальні, так і ті, що здійснюються у сфері економіки).

Під взаємодією усіх органів та посадових осіб в процесі розкриття та розслідування злочинів належить розуміти погоджувану діяльність різних ланок (елементів) однієї чи кількох організаційних систем, що спрямована на досягнення спільної мети з найменшими витратами сил, коштів і часу.

Зараз склалися та застосовуються на практиці такі види взаємодії правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю.

1. Найбільш загальним видом взаємодії є взаємодія між правоохоронними органами. Цей вид взаємодії носить доволі широкий характер та спрямований на координацію та погодженість в рішенні спільних питань боротьби з організованою злочинністю, в тому числі розробку стратегії та конкретних рекомендацій з боротьби з організованою злочинністю, а також з її профілактики. Існуючі тут специфічні форми взаємодії є в основному організаційними. До них можна віднести: міжвідомчі оперативні наради, конференції, круглі столи, обмін різною інформацією, розробку спільних доповідей та подань про стан організованої злочинності, основних напрямків та результатів боротьби з нею.

2. Взаємодія слідчого та оперативних підрозділів в процесі розкриття та розслідування злочину — найбільш розповсюджений та важливіший вид взаємодії, бо вона в багатьох випадках є необхідною умовою успіху в розкритті злочинів. Форми взаємодії органів попереднього слідства та дізнання в цілому можна умовно розділити на дві групи: процесуально-правові (передбачені в законі) та організаційно-тактичні (які в законі прямо не названі).

До першої групи доцільно включити:

а) передачу слідчому матеріалів та викриття через оперативно-розшукові заходи ознак злочину для вирішення питання про порушення кримінальної справи;

б) проведення слідчим процесуальних дій одночасно з прийняттям органом дізнання погоджених оперативних заходів;

в) проведення оперативно-розшукових заходів по справі, в якій не встановлено особи, що вчинила злочин, після передачі цієї справи слідчому;

г) виконання доручень слідчого з проведення розшукових дій;

д) погоджене прийняття заходів з встановлення особи, що підлягає притягненню як звинувачена, після припинення попереднього слідства;

е) одержання інформації та документів про операції, рахунки, внески, внутрішні та зовнішні економічні угоди фізичних та юридичних осіб (п. 2 «б» ст. 12 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 р. (в подальшому — Закон);

ж) обмін оперативною інформацією між спеціальними підрозділами з боротьби з організованою злочинністю органів внутрішніх справ і Служби безпеки України (здійснюється за розпорядженням керівників відповідних спеціальних підрозділів (п. 3 ст. 16 Закону).

Крім того, вищевказаний Закон встановив пріоритетність спеціальних підрозділів перед іншими державними органами щодо одержання даних, які свідчать про наявність ознак організованої злочинності. У зв'язку із цим в Законі названо конкретні органи, що мають контрольні повноваження, які зобов'язані за своєю ініціативою інформувати спеціальні підрозділи. При необхідності ця інформація надходить в розпорядження слідства.

Так, органи Державної податкової інспекції України зобов'язані негайно повідомляти про випадки порушення податкового законодавства та платежів до бюджету (п. 2 «а» ст. 18 Закону), про випадки перереєстрації підприємства у зв'язку із зміною власника (п. 2 «в» ст. 18 Закону). Національний банк України зобов'язаний повідомляти про одержання клопотань про видачу ліцензій на здійснення операцій в іноземній валюті (п. 4 «в» ст. 18 Закону), великомасштабні операції фізичних осіб (в розмірі понад 100 мінімальних заробітних плат), що здійснюються одноразово або на протязі 30 діб (п. 4 «б» ст. 18 Закону).

До організаційно-тактичних форм взаємодії, що обираються в залежності від характеру злочину та ступеня складності розслідування, можна віднести: а) спільну розробку версій та погоджене планування слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; б) організацію слідчо-оперативних груп, до складу яких входять слідчі й оперативні робітники. Така організаційно-тактична форма взаємодії одержала розповсюдження як одна з найбільш ефективних, особливо коли йдеться про розслідування злочинів підвищеної складності з більшою кількістю учасників та епізодів злочинної діяльності.

3. Взаємодія слідчого й органів дізнання в роботі по конкретній кримінальній справі.

Поряд з такими процесуально-правовими формами взаємодії слідчого з органами дізнання, як виконання органом дізнання доручень слідчого з проведення слідчих дій, сприяння слідчому при проведенні окремих слідчих дій, передача відповідним спеціальним підрозділам оперативної інформації, документів та інших матеріалів, що пов'язані з організованою злочинністю (п. 6 ст. 16 Закону), належить виділити організаційно-тактичні форми взаємодії: спільний виїзд слідчого й робітників органів дізнання до місця події; проведення слідчими та робітниками органів дізнання тактичних операцій, спільні виїзди слідчих і робітників дізнання в інші міста, райони для виконання комплексу дій, оперативно-розшукових та інших заходів. Причому такі виїзди при розслідуванні злочинів, що вчинені організованими групами, необхідно здійснювати як до країн СНД, так і до іноземних держав.

4. Взаємодія прокурора із слідчим має місце, коли:

а) прокурор дає доручення та вказівки слідчому з конкретних справ;

б) слідчий передає кримінальні справи за злочинами, що вчинені організованими групами, через прокурора по нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами (п. 5 ст. 12 Закону);

в) прокурор сам приймає участь в розслідуванні й проводить окремі слідчі дії;

г) прокурор приймає участь у проведенні окремих слідчих дій;

д) необхідно одержати інформацію з інформаційно-довідкової служби Генеральної прокуратури України (ч. 3 ст. 19 Закону).

5. У зв'язку з покращенням наукового забезпечення розслідування питання взаємодії слідчого з експертом або спеціалістом вийшли на новий рівень. Як вказує практика, така взаємодія має місце у випадках:

а) коли за дорученням спеціальних органів з боротьби з організованою злочинністю проводять ревізії, перевірки та інші дії з контролю за дотриманням законодавства України організаціями та громадянами (п. 1 «в» ст. 18 Закону);

б) в процесі огляду місця події;

в) в процесі виконання інших слідчих дій (відтворення обстановки й обставин події, обшук та ін.);

г) в процесі підготовки й збирання матеріалів, необхідних для експертного дослідження;

д) в ході експертних досліджень (тривалих), коли їх проміжні результати потребують змін або додаткових питань, що стоять перед експертом, або виникає необхідність в додаткових матеріалах.

6. При розслідуванні злочинів, що вчинені організованими групами, великого практичного значення набуває взаємодія слідчого з Національним банком України, Антимонопольним комітетом, Фондом державного майна, Державною податковою інспекцією, Державною контрольно-ревізійною службою та іншими державними органами, які мають право контролювати дотримання організаціями та громадянами законодавства. Даний вид взаємодії може здійснюватися в таких формах:

а) передача одержаної при здійсненні контрольних функцій та аналізі інформації, відомостей, які можуть свідчити про організовану злочинну діяльність (п. 1 «б» ст. 18 Закону);

б) розробка пропозицій, що спрямовані на усунення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів даного виду;

в) одержання інформації з автоматизованих інформаційних та довідкових систем і банків даних, що створюються Антимонопольним комітетом України, Фондом державного майна, Державним митним комітетом, Міністерством статистики, іншими міністерствами, відомствами, банківськими, фінансовими та іншими органами й організаціями, в тому числі, всю інформацію про реальні прояви організованої злочинної діяльності (п. 2 «г» ст. 12 і ч. 3 ст. 19 Закону).

Крім того, органи Державної податкової інспекції за дорученням спеціальних підрозділів з боротьби з організованою злочинністю проводять перевірки, зокрема, надання документів, що пов'язані з визначенням платежів до бюджету, одержують документи про платежі, можуть входити в інформаційну систему, що пов'язана з підприємством. Митний комітет України надає допомогу при проведенні оперативно-розшукових заходів (в зоні митного контролю), проводить перевірку законності дій організацій та громадян, що пов'язані з переміщенням предметів через митний кордон. Національний банк України за рішенням слідчого (або суду) припиняє фінансування й операції з рахунками клієнтів (п. 4 «д» ст. 18 Закону).